

DE WIJK IN TIEN PORTRETTE

Corinne Heyrman

Groepsfoto

We maken een groepsfoto met de wijk. We kiezen voor het Vroesenpark als decor. De buurtgenoten komen uit hun huizen. Sommige mensen gebruiken een rollator om er te geraken, anderen worden geduwd in een buggy. Het wordt steeds drukker en voller op het gras. Het duurt lang voor de hele buurt er is, waardoor veel mensen een praatje met elkaar maken.

‘Wij wonen al drie jaar naast elkaar, maar we hebben elkaar nooit eerder gesproken,’ zegt een blonde vrouw van dertig. Haar buurman, een man van vijftig met lange grijze haren en een dikke snor, knikt.

‘We zouden een soort ‘wie-is-het’-spel moeten maken of een document waar per straat iedereen met foto en een paar steekwoorden verzameld is,’ werpt een vader op. Zijn drie dochters hangen moe aan zijn armen. De buurt lacht.

‘Ja, dat zouden we moeten doen,’ zegt een tiener. Maar niemand geeft zich op als kandidaat om het document of het spel samen te stellen.

‘Wanneer wordt die foto nu genomen?’ vraagt een van de hangende dochters.

De fotograaf gaat op een dak van de gebouwen aan de Vroesenlaan staan. ‘We gaan de foto nemen,’ roept hij naar beneden. Iedereen kijkt naar het vogeltje en lacht.

‘Cheese!’ roept een oude vrouw die net teveel achteraan staat om gezien te worden.

‘Kaas,’ herhaalt een grappige vader.

De wijk met de vrolijke naam lacht. Iemand heeft ballonnen meegebracht. Er worden drie duimen en één baby in de lucht gehouden. Vier meisjes gaan op hun zij in het gras liggen, met hun hand ondersteunen ze hun hoofd.

De wijk waarin café Leuk, café Blij, Blij Boeddha Yoga en nog andere vrolijke adjectieven rondslingeren maakt een grote glimlach voor de foto. In de wijk waarin de mensen zelf zeggen dat ze elkaar eigenlijk niet zo goed kennen, heb ik twee buurthuizen bezocht. In het ene komen de mensen op woensdagochtend samen en drinken dan koffie en eten boterkoek. Het andere is vooral ’s avonds te bezoeken. Je kan er bier krijgen voor een vrije bijdrage en op de laatste vrijdag van de maand gebakken vis. In het eerste buurthuis klinkt klassieke muziek, in het tweede hiphop. Beide zijn plekken waar iedereen welkom is. De buurthuizen weten dat iedereen uiteindelijk naar een dorp verlangt, een plek waar je hoort te zijn. Een plek waar je verwacht wordt. Een plek waar de boterkoek en het bier al klaarstaan. Een dorp, dus. En als het even kan een dorp dat blij is.

Portret vanuit vogelperspectief

De wijk bevat een groot aantal tropische vogels en ooievaars. Ze zijn ontsnapt uit de dierentuin en vliegen nu in vrijheid boven de wijk. Als je zoals zo'n vogel vanuit de lucht naar de wijk kijkt, of op de moderne manier met Google Maps, zie je een wijk in rasters en kolommen. Een geometrische en geordende wijk. Ooit in de jaren '30 netjes aangelegd. Als je dan nog eens beter kijkt, zie je een wijk met een bijzondere gave voor verrassingen. Middenin de portieken van de vierkante woonblokken is er altijd wel een nieuwe verrassing te vinden. Een openluchtwembad, een tennisveld, een werkplaats, een kringloopwinkel. Je moet eerst naar binnen gaan voor je de ontdekking doet.

Vanuit de lucht gezien ligt naast de straten in rasters het uitgestrekte park dat vanaf de namiddag blauw ziet van de rook. Het ruikt er naar gegrilde worst en ribbetjes. Op kleedjes in verschillende kleuren sluiten families, collega's en vriendengroepen de dag af en heffen het glas. 'Ooit zaten we hier van de zon te genieten en plots begon het heel hard te regenen,' zegt een jongen die languit in het park ligt. 'Het was heel gek, we zijn toen maar uit eten gegaan.' De mensen zien er gelukkig uit. Ze noemen wat er allemaal mag: je mag er barbecueën, je mag er muziek spelen, je mag er alcohol drinken. 'Ik herinner me nog dat ik me afvroeg of ik mijn verjaardag wel in het park zou vieren, zo'n vijf jaar geleden,' zegt een vrouw van ongeveer dertig. 'Niemand deed dat toen en ik vroeg me af of dat wel kon.' Nu is het park vanaf vier uur steevast overbevolkt.

Naast de lange groene strook van het park ligt een lappendeken aan verschillende verenigingen voor mensen met vrije tijd. Er is een tennisveld, een park met volkstuinen, een hondenclub waar honden in zwembaden rennen en van glijbanen kunnen gaan en waar een bord met 'alcoholverbod' hangt, een manege, een stadscamping, een sportveld en een scouting. Een olijke samenkomst van mensen die er hun vrijaf vieren, op hun eigen manier en in hun eigen gemeenschap.

In Google Maps is er een functie waarmee je een pionnetje kan laten landen in een van de omgevingen. Je sleept het naar de plek die je van dichterbij wil zien en laat het dan vallen. Dat pionnetje ben ik. Maar dan met kruiwagen en opnametoestel.

Stilleven

De jonge starters van de wijk zitten in de stad, ze zijn er aan de koffie of aan het werk. Hun kinderen zitten in de opvang. De ouderen van de wijk zitten binnen. Een man raapt met een grijptang de enkele blikjes die op straat liggen op. Hij begeeft zich door de rechte wegen van de buurt. Er is weinig andere beweging, niet veel meer te zien. Aan de rand van de wijk schommelen zelfs de woonboten niet op het water. Het zijn eerder villa's, stevig vastgemaakt zodat ze zelfs in de grootste storm niet kabbelen. Alles is er stabiel en de bewoners maken zich niet druk. 'Wij zijn hier komen wonen voor de rust,' zegt een van de bootbewoners, 'niet voor het water.' Ik vraag hem of hij de rust gevonden heeft. 'Absoluut,' zegt hij. 'Dit is een droom die uitkomt.'

Dit is een portret in pastelkleuren, de straten zijn schoon en het water helder. Er is een zon die hoog staat en er is rust. 'De culturele mix mag hier wel groter,' zegt een Marokkaanse jongen in het park. Hij vindt het nogal een brave wijk, en terwijl hij dat zegt trekt hij zijn wenkbrauwen op. 'Het wordt hier steeds duurder om te wonen, dus dat zal niet verbeteren.' Een andere jongen op een terras beaamt dat. Hij is een dertiger die voor de overheid werkt. Dat is niet echt zijn passie, maar hij kan er daarna weer een paar jaar van gaan reizen, zegt hij. Hij vindt de wijk vooral saai. 'Ik mis de stad hier,' zegt hij en kijkt vanop het terras naar de straat, die er verlaten bij ligt. Het is stil, wat de een zwaar valt en de ander gelukkig stemt.

Portret met een lange sluitertijd

Van achter het raam verandert de wijk heel snel. Het is een foto met lange sluitertijd, zoals je soms in de krant ziet staan van heel drukke pleinen in heel drukke steden. De fotograaf staat stil op een centrale plek in Hongkong of New York, middenin een schimmenspel van voorbijrazende mensen. Sommige mensen in deze wijk zitten achter een raam dat ze al heel hun leven hun raam kunnen noemen. De sluitertijd van de foto die zij van de wijk maken duurt ongeveer een mensenleven. Ze hebben velen zien passeren in de wijk. 'Jonge gezinnen komen in de wijk wonen en bij een teveel aan kinderen trekken ze weer weg,' zegt een vrouw bij de supermarkt en ze trekt haar bloemenjurk recht. 'Mijn man en ik kennen onze burens niet meer.'

In de wijk zijn er voornamelijk eigen woningen, waardoor ouderen die hun hele leven op de tweede of derde etage gewoond hebben, niet beneden kunnen gaan wonen op hun oude dag. 'Ik ben nu in een seniorenflat gaan wonen, net buiten de wijk,' zegt een man op het bankje voor de metro-ingang. In het mandje aan zijn rollator zit een twintigtal metrokrantjes. 'Voor de rest van de flat,' verduidelijkt hij. Hij zit het liefst om vier uur 's middags in de Diergaarde naar de vogels en de mensen te kijken. 'Ook een soort studie,' lacht hij. Vroeger had hij zesentwintig vogels thuis, voor hij moest verhuizen. 'Ik mocht hier eerst niet wonen omdat het een sociale woning is en ik een te hoog inkomen had,' legt hij uit, 'maar ik woon hier al sinds 1946, ik kan toch niet ergens anders wonen.' We kijken naar de auto's die voor het bankje waarop we zitten voorbijrazen. Als we er een foto van hadden genomen, zaten we net in New York.

Zwart-wit portret

Dit is geen vrolijk collage, eerder een portret dat grimmig van karakter is. Een portret in zwart-wit en grijstinten. In de wijk hangt een wolkje angst dat op de warme en zonnige dagen dat ik hier rondloop soms opdoemt. Als een kleine donderwolk is het er plots. Het is geen mistbank, hij is er niet altijd en ook niet zo aanwezig. Hij komt en gaat.

De fietsen van de wijk zijn met minstens twee sloten vastgemaakt. De huizen gaan ook op dubbelslot. Een man vertelt me dat hij al twee rollators is kwijtgeraakt die voor zijn appartement vastgemaakt waren. Een vrouw raadt me aan met haar overbuurvrouw te praten. Die kent de wijk goed en lacht altijd zo vriendelijk als ze haar hondje uitlaat. Ik bel bij haar aan, ze opent enkel haar raam op de derde verdieping. Ik roep of ze me wat over de wijk zou willen vertellen. 'Weg!' roept ze en ze sluit het raam. Een jongen waaraan ik dit vertel merkt op dat hij die reactie wel begrijpt, aangezien er wel vaker mensen aan de deur zijn overvallen.

Wanneer ik een andere vrouw aanspreek die haar twee kleine, witte honden uitlaat, vraagt ze of ik mijn functie als portretteur van de wijk kan legitimeren. Ik zeg dat ze op de website kan kijken, maar dat kan ze niet meteen. Dus loopt ze verder. Ondertussen zie ik twee mensen in uniform op zelfrijdende steppen rustig voorbijrollen, op hun ruggen staat 'handhaving'.

Er is een reden waarom mensen sloten hangen. Er is een reden waarom mensen de deur niet voor vreemden opendoen. Die reden is goed te begrijpen, maar ook te verwaarlozen, anders wordt de wijk misschien wel een heel bang dorp. Later leer ik in de stadskas dat het verschil tussen een bloem en onkruid een oordeel is. Het verschil tussen zwart en wit is dat ook.

Portret vanuit kikkerperspectief

Aan de rand van de wijk zit ik in mijn kruiwagen-stoel te kijken naar wat een filmscène zou kunnen zijn. Ouders verzamelen zich al een tijdje druppelsgewijs op het terrein. Ze kennen elkaar nauwelijks, sommigen geven elkaar een hand. Dan scheurt er een auto het terrein op. Luide technomuziek, die ik herken van bij de botsauto's op de kermis, klinkt uit de boxen van de wagen en de jongvolwassenen die erin zitten joelen heel luid. Vier andere auto's met kleine kinderen erin rijden er achteraan. Het is een soort karavaan. Het wordt me duidelijk dat in de eerste auto, die nu geparkeerd wordt, de leiding zit. Ze zijn luid en verkleed in niet echt iets herkenbaars, maar in elk geval wel in iets schreeuwerigs en fels. Bij het uitstappen blijft een van hen met zijn voet in de veiligheidsgordel haken, waardoor hij het terrein op valt. Hij staat snel op en loopt verder alsof er niets gebeurd is. Zijn medeleidster roept heel luid: 'De kids zijn er!' Daarachter komt een stoet van kinderen. Ouders rennen gevaarlijk dicht bij de nog rijdende auto's. Ze hebben deze kinderen gemist. 'Yo dude,' zegt een papa, en geeft zijn zoon een net iets te stoere *handshake*. De zoon draagt een groen uniform en lijkt tegenover zijn eigen vader een beetje verlegen. Het is duidelijk lang geleden. 'Kijk, daar is Lisa weer!' zegt een moeder tegen het kind op haar arm. Ze wijst naar een meisje dat uit de auto stapt. De baby kirt. Hij heeft zijn zusje terug.

De kinderen vinden de wijk leuk. 'Gewoon leuk,' zegt een jongen met zijn wipneus in de lucht, 'omdat mijn beste vriend hier ook woont.' Zo eenvoudig kan het zijn: je woont in een wijk, je beste vriend woont er ook en dat is gewoon leuk. Thuis is wie er zich bevindt.

Portret vanuit de (buitenl)ander

De wijk is niet alleen een plek waar mensen wonen. Het is ook een plek waar mensen komen. Op een van de vele binnenplaatsen van de huizenblokken komen elke weekdag om negen uur stipt mensen samen die duidelijk niet uit de wijk komen. Het zijn mensen met dreadlocks, piercings en tatoeages. Bij binnenkomst vragen ze bezorgd aan elkaar hoe ze geslapen hebben. Ze zijn ooit dakloos geweest en komen samen in de binnenportiek voor een zinvolle dagbesteding. Severino leidt me rond. Zijn oog hangt een beetje. Hij heeft enkele jaren geleden een trombose ondergaan en sindsdien kunnen zijn ogen niet meer tegen de zon en tegen rook. Hij komt heel dichtbij om me te kunnen zien en biedt me koffie aan.

We komen langs het fietsmagazijn, een container waarin een kringloopwinkel geopend is, een hout- en staalatelier. Die middag is er een barbecue, dus het is een bijzondere dag. ‘Sommigen zijn hier geplaatst of voeren een taakstraf uit,’ zegt Severino. ‘Maar ik kom hier vrijwillig hoor!’ voegt hij eraan toe. Hij kookt elke ochtend voor de andere ‘bezoekers’. Zo noemen ze zichzelf.

‘Ik ben ook een bezoeker,’ merk ik op.

‘Dat zijn we dan samen,’ lacht Severino.

Wanneer ik mensen aanspreek, zeggen ze vaak: ‘Jij bent van België hé!’

Daarbij kijken ze opgetogen alsof ze mijn best bewaarde geheim ontdekt hebben.

‘Ja,’ antwoord ik dan en ik merk dat ik er snel aan toevoeg dat ik wel in Nederland woon. Zoals ook elders op de wereld, wordt er in de wijk als eerste gewezen op waar je vandaan komt. Niet van hier, in elk geval.

Ook in De Middenweg, een prachtige naam voor een moskee, wordt het meteen opgemerkt. ‘Een Vlaamse!’ roept Jacob, de organisator, meteen uit. Het is vrijdag en hij zegt me dat ik zeker moet blijven voor het vrijdagsgesbed.

‘De imam is ook een Belg,’ voegt hij eraan toe.

‘Dan blijf ik zeker,’ lach ik en blijf in de hal wachten, niet bij de mannen in het salon. Ik zie steeds meer mensen arriveren. Mensen met een Arabische, Nederlandse, Afrikaanse en Aziatische afkomst. Iedereen komt naar het gesbed. Het is erg warm in de hal, daarom verkopen ze er gekoelde dranken.

‘Het is hier net café De Middenweg,’ lacht een witte man, hij heeft wit haar en een geel T-shirt.

‘Ja,’ zegt een Arabische man in een lang gewaad, ‘het is hier warmer dan in Marokko.’

‘Het is hier de hel,’ antwoordt de witte man.

‘Ben jij gewoon een Hollander?’ vraagt de man in het gewaad.

‘Dat ben ik,’ antwoordt de man.

Ze gaan naar de gesbedsruimte boven.

‘Vroeger werd hier een christelijke dienst gehouden,’ zegt Stefanie, de vrouw van Jacob, als we samen op sokken achteraan in de gebedszaal zitten. ‘In het begin hielden we gebed met alle kerkstoelen er nog in,’ vertelt ze. De dienst is een van de enige in Rotterdam die in het Nederlands gehouden wordt. ‘Daarom trekt het veel jonge mensen,’ legt Stefanie uit. Jacob en zij begonnen vijf jaar geleden met het centrum. Ze zijn twintig jaar geleden bekeerd en vonden als bekeerlingen niet meteen een plek waar ze helemaal op konden gaan in het islamitische geloof. De openheid die het centrum draagt wordt duidelijk ook door de vele bezoekers geapprecieerd. De Belgische imam – hij komt van Gent – spreekt over hoogmoed. ‘Wij zijn nederige mensen, slechts stipjes,’ zegt hij. Hij vertelt dat Allah alle vormen van hoogmoed afstraft. Niet één keer mag je je beter dan een ander voelen, zegt de imam.

Een wijk is een verzamelplaats voor verschillende stipjes. De stipjes gebruiken de wijk voor verschillende dingen: als woonplaats, als gebedsplaats, als dagbesteding, als werkplaats, als rustplaats, als onderzoeksgebied.

De karikatuur

De wijk wordt wel eens 'de bakfietswijk' genoemd. In de volkstuintenvereniging naast het park liggen zo'n honderdvijftig tuinen naast elkaar. Er hangt een sfeer van vakantie op een camping. Men spreekt er van twee soorten tuinbezitters: de proseccodrinkers, dat zijn de jonge mensen die een siertuin nemen om de planten te laten overwoekeren en er tot diep in de nacht prosecco in te drinken. Daarnaast is er de oudere generatie die de planten wel in ere houdt, maar er dan weer overvloedig veel rosé bij drinkt en hun tegelpaden tussen de grote, mooie bloemen met azijn spoelt. Beide groepen kunnen zich moeilijk verplaatsen in elkaars omgang met hun tuin, maar vormen samen wel één volkstuintenpark. Een miniwijk die voornamelijk bestaat uit tuin.

Een rijke, witte wijk noemen mensen het, mensen hebben er culturele bagage op zak. 'Het wordt hier eindelijk hip,' zegt een man aan de bar waar ik zit. Hij heeft hier lang gewoond. 'En dat merken we aan de huizenprijzen,' vult zijn vrouw aan. Ze moesten hun huis kopen en zijn toen toch maar uit de wijk verhuisd. Zoals een karikatuur groot en oppervlakkig is, is dit portret dat ook. Het vangt de massa, de eerste oogopslag, maar niet de binnenkant. Er is amper een gesprek aangegaan, de portretteur maakte enkel een praatje bij de bar. 'Nog één prosecco, alsjeblieft,' roep ik naar de barman.

De röntgenfoto

Toen ik klein was, hadden we thuis een heel oud anatomisch boek in de kast liggen. Het was mijn lievelingsboek. Telkens opnieuw vroeg ik aan mijn moeder, die arts is, of ik 'dat boek met die twee blote kindjes' nog eens mocht inkijken. Dan ging ik op de bank zitten met het zware boek op mijn schoot. Het boek telde veel pagina's, maar ik ben nooit verder dan de eerste pagina geraakt. Die pagina kon je vijf keer uitklappen. Eerst zag je twee naakte kinderen die je open kon vouwen. Daaronder zaten het spierstelsel, het spijsverterings- en ademhalingsstelsel, het hart- en vaatstelsel, het zenuwstelsel en het skelet. Je kon deze twee kinderen openklappen tot in het diepste van hun wezen en ze daarna weer zorgeloos dichtvouwen alsof er niets was gebeurd.

In dit portret doen we hetzelfde met de wijk. We klappen haar open en zien de woonkamers, maar ook de vele geschiedenissen die de wijk draagt. De vele gezinnen en daarbij behorende familiegeheimen, de oorlogsverhalen, de gestorvenen, waaronder ook de begraven vogeltjes en andere huisdieren in de tuinen, de gedempte kanalen die ze ooit in zich droeg, de doosjes die ingegraven zijn om ooit terug te vinden, maar daarna vergeten, de polder die ze heel lang geleden was.

Ik klap een van de woonkamers open. Je ziet een kleine, smalle ruimte waarvan de vloer bedekt is met verschillende gekleurde vloerkleden. Er staan drie banken in, waarover je je verwondert dat iemand ze als een soort Mastermind-spel allemaal in deze kleine kamer gekregen heeft. Overal staan dozen met spullen: boeken, cd's, vinylplaten, papieren. In het midden van de ruimte staan grote boxen en een stereo. En bovenop al deze vloerkleden, banken en spullen liggen vier dikke katten. Ze spinnen, hebben het naar hun zin.

Een wijk huisvest geheimen. Daar is ze voor. Ze bouwt er muren en schaduw rond om ze goed te kunnen bewaren. Ze vertelt de verhalen die er zich afgespeeld hebben niet voort. In haar grond en in haar geheugen is ze groter dan wat je kan zien.

Zelfportret

De wijk is nuchter en schept niet op over zichzelf. Als ze een zelfportret zou maken, zou het geen psychologische ondertoon hebben, zoals de zelfportretten van Van Gogh, en het doet ook niet dienst als statussymbool. Het zou eerder een duidelijke, bruikbare pasfoto zijn. ‘Het is hier gewoon goed,’ hoor ik meermaals. De wijk overschreeuwt zichzelf niet, maar klaagt ook niet. ‘Mijn overbuur is veel interessanter,’ zegt een schoenmaker wanneer ik hem vraag of ik wat vragen mag stellen, ‘die is boeddhist én voetballer.’ De wijk kijkt in de spiegel en liegt niet. Ze merkt zowel de goede dingen als de verbeterpunten op.

Ikzelf ben dat ene stipje dat drie weken met een houten kruiwagen in haar straten rondliep. Soms ging ik even zitten, tekende ik wat in mijn boekje op. Ik sprak verschillende mensen. Ik werd gezien als student, als journalist, als gekke kunstenaar. Ik genoot van de verborgen plekken en de lange grasvelden. De vele gezichten die ik zag, de mensen die hier komen en de mensen die hier wonen. De oprechtheid van de verhalen die ze me vertelden. Ik stel me voor dat we voor dit zelfportret een selfie maken. We staan voor de metro-ingang op elkaar gedrukt met alle mensen die ik sprak. We lachen voor de foto. ‘Klik,’ zegt de camera aan het uiteinde van de selfiestick.

Corinne Heyrman (1994) is theatermaker en schrijver van proza en non-fictie. Als schrijver-in-residence van Duizel in het Park ging ze op zoektocht naar verhalen uit Rotterdam Noord om de wijk in tien portretten te vangen. Eerder schreef ze voor het festival, als chroniqueur van het water, “Ojos de Agua”; een bijzondere brief gericht aan haarzelf vanuit het perspectief van het water. Corinne zit in een talentontwikkeltraject van De Nieuwe Oost | Wintertuin, waar in november 2018 haar chapbook verschijnt.